

ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕМЛІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ)

*Пармаклі Д.М., доктор хабалітат економічних наук, професор
e-mail: parmad741@mail.ru*

Комратський державний університет, республіка Молдова

*Зеленський В.А., кандидат сільськогосподарських наук, доцент
e-mail: zelenskiy-pdatu@meta.ua*

*Зеленський А.В., кандидат економічних наук, асистент
e-mail: zelenskiy2306@gmail.com*

Подільський державний аграрно-технічний університет

Питання ефективності землекористування розглядаються в економічній літературі з різних позицій. Зокрема, питання управління земельних потенціалом як основою економічного розвитку регіонів розглянуто в роботах Пармаклі Д.М., Тодоріч Л.П. і Дудогло Т.Д., які спрямовані відповідно на вивчення проблем стійкості виробництва сільськогосподарської продукції [1,2] і оцінки рівня використання продуктивності земель регіонів [3].

Сільськогосподарські землі займають в Хмельницькій області 1568 тис. га, в тому числі рілля –1255 тис. га. В середньому за останні 5 років в структурі посівної площі найбільшу питому вагу займали посіви озимої пшениці (232,4 тис. га або 18,6%), кукурудзи (187,2 тис. га або 15,0%) і соняшнику (119, 9 тис. га або 9,6%). Всього зазначеними трьома культурами засівали щорічно більш 2/5 ріллі. Крім згаданих культур в області традиційно вирощують картоплю (в середньому 66 тис. га), цукрові буряки (34,3 тис. га) та фрукти (14 тис. га).

Певний інтерес викликає аналіз досягнутих результатів вирощування пшениці, кукурудзи, соняшнику, картоплі, цукрових буряків і фруктів за 2000-2019 роки, показники врожайності яких подані в таблиці 1.

**Таблиця 1. Урожайність провідних сільськогосподарських культур в
Хмельницькій області за 2000-2019 роки (ц / га)**

Рік	Пшениця	Кукурудза	Соняшник	Картопля	Цукрові буряки	Фрукти
1	2	3	4	5	6	7
2000	28,0	49,1	6,4	146,3	197,9	26,5
2001	20,7	49,3	6,0	124,6	185,2	22,0
2002	29,0	47,8	8,7	132,2	169,8	27,3
2003	17,3	36,2	8,0	130,8	217,2	31,0
2004	29,8	36,3	7,2	147,2	236,8	64,0
2005	22,5	42,4	6,8	128,0	277,9	64,6
2006	19,7	42,2	8,4	155,4	307,2	63,4
2007	25,5	50,5	12,3	199,6	377,1	98,3

2008	35,2	52,9	14,3	178,6	414,3	83,5
1	2	3	4	5	6	7
2009	35,1	59,5	15,9	187,5	326,3	113,3
2010	28,8	59,5	15,3	161,0	337,1	103,8
2011	41,4	63,3	18,3	213,6	348,9	94,7
2012	40,1	69,1	18,3	232,6	457,1	103,5
2013	38,9	72,6	18,9	192,3	430,1	113,2
2014	52,9	82,4	25,3	223,0	523,9	100,8
2015	55,8	60,2	26,4	163,6	438,8	140,7
2016	55,7	75,1	30,0	200,7	450,2	143,7
2017	58,9	79,9	30,0	209,3	554,3	163,6
2018	54,4	100,5	30,7	207,9	498,1	171,0
2019	57,4	94,1	36,6	165,9	513,3	152,2

Джерело: [4]

Важливо звернути увагу на високу нестабільність показників урожайності (таблиця 2). Так, за досліджувані 20 років найбільш висока нестабільність спостерігається при виробництві соняшнику, фруктів і пшениці, коефіцієнт варіації (відношення середньорічних відхилень до середньої врожайності) яких склав відповідно 56,1%, 49,3% і 37,6%. Прийнято вважати, що при коефіцієнті варіації понад 30% виробництво характеризується низькою стабільністю. Як видно з таблиці лише виробництво картоплі можна вважати відносно стабільним. Особливо слід підкреслити наявність високих показників розмаху варіації (різниця між максимальними та мінімальними значеннями). Так, при виробництві соняшника і фруктів розмах варіації перевищив середнє значення врожайності відповідно майже в 1,8 і 1,5 рази.

Таблиця 2. Показники стабільності урожайності основних культур в Хмельницькій області за 2000-2019 роки (ц / га)

Назва культури	Середня урожайність	Стандартне відхилення	Розмах варіації	Коефіцієнт варіації, %
Пшениця	37,4	14,1	41,6	37,6
Кукурудза	61,1	18,4	64,3	30,1
Соняшник	17,2	9,6	184,5	56,1
Картопля	175,0	34,1	104,6	19,5
Цукрові буряки	363,1	121,1	30,6	33,4
Фрукти	94,1	46,3	141,6	49,3

Джерело: виконано за даними таблиці 1.

Не можна не відмітити суттєве зростання врожайності у другий період дослідження, тобто протягом 2010-2019 років в області спостерігався помітний приріст продуктивності земель при вирощуванні більшості культур.

Так, врожайність пшениці за останні 10 років була в 1,8 рази вище рівня першого періоду досліджень (2000-2009 роки), соняшнику і фруктів ще більше

– відповідно майже у 2,7 і 2,2 рази. Досягнуті рівні врожайності провідних культур в області за перший і другий періоди досліджень подані в таблиці 3.

Таблиця 3. Показники середньорічної врожайності основних культур в Хмельницькій області за 2000-2009 та 2010-2019 роки (ц / га)

Назва культури	2000-2009 рр.	2010-2019 рр.	Темп росту
Пшениця	26,3	48,4	1,84
Кукурудза	46,6	75,7	1,62
Соняшник	9,4	25,0	2,66
Картопля	153,0	197,0	1,29
Цукрові буряки	271,0	455,2	1,68
Фрукти	59,4	128,7	2,17

Джерело: [4].

Наведені дані свідчать про те, що найбільш низький рівень освоєння потенціалу продуктивності землі відмічений при виробництві соняшнику і фруктів. Досягнуті показники врожайності склали відповідно лише 77,4% і 79,4% від потенційного рівня.

Висновки. У забезпеченні сталого виробництва сільськогосподарської продукції вирішальний вплив належить більш повному використанню потенціалу родючості земельних ресурсів та отриманню на цій основі суттєвої прибавки врожайності сільськогосподарських культур.

Наведений аналіз показників продуктивності земель на основі запропонованої методики може бути використаний для обґрунтування потенційних показників резервів зростання урожайності сільськогосподарських культур та оцінки її динаміки.

Список використаної літератури

1. Дудогло Т.Д. Управление земельным потенциалом региона: вопросы теории, методики, практики: монография. Комрат: Б.и., 2017 (Тірогр. "Centrografic"). 167 с.
2. Пармакли Д., Тодорич Л. Проблемы экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий Республики Молдова: монография. Комрат: Б.и., 2013 (Тірогр-centrifrafic). 207 с.
3. Пармакли Д.М., Тодорич Л.П., Дудогло Т.Д. Оценка использования потенциала продуктивности земли в АТО Гагаузия. *III Национальная научно-практическая конференция Комратского государственного университета, 2018 год.*
4. www.km.ukrstat.gov.ua.